แบบฟอร์มสมัครประเภทพัฒนาการบริการ

โปรดกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับผลงานที่ขอรับรางวัล ดังนี้ (กรุณา ✓ ในช่องสี่เหลี่ยมให้ครบถ้วน)

☑ เป็นผลงานการให้บริการที่เป็นการพัฒนา/ปรับปรุงงานบริการที่แตกต่างไปจากเดิม หรือเป็นผลงานการให้บริการที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำงานในเชิงบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน

☐ ผลงานที่เสนอไม่เป็นรูปแบบเดียวกับที่หน่วยงานเคยได้รับรางวัลมาแล้ว

☐ ผลงานมีรูปแบบคล้ายคลึงกับผลงานที่เคยได้รับรางวัล (โปรดระบุ)

- ชื่อผลงานที่ได้เคยรับรางวัล และนำมาพัฒนาต่อยอด.....
.....

☑ เป็นผลงานที่นำไปใช้แล้วจริง และมีผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมที่สามารถตรวจสอบได้ เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี

- นำผลงานไปใช้แล้วจริงเมื่อ....ปี 2539-ปัจจุบัน.....

ชื่อผลงาน : ...ปรับรูปแปลงนาพัฒนาที่ดินสร้างทางเลือกชีวิตตามวิถีเกษตรพอเพียงลุ่มน้ำปากพนัง.....

ชื่อส่วนราชการ : .....กรมพัฒนาที่ดิน**.....**

หน่วยงานที่รับผิดชอบผลงาน : .....สถานีพัฒนาที่ดินนครศรีธรรมราช สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 11 **...**

ชื่อผู้ประสานงาน.....นายกฤษณะ รามสูตร**....** **ตำแหน่ง .....**นักวิชาการเกษตรชำนาญการ**.....**

สำนัก/กอง ...สถานีพัฒนาที่ดินนครศรีธรรมราช สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 11 **เบอร์โทรศัพท์...**075-378609

เบอร์โทรศัพท์มือถือ.....089-8986828 **.....** **เบอร์โทรสาร.....075-378609.....**

e – Mail.....nrt01@ldd.go.th.....

รายงานผลการดำเนินการ

เอกสารสรุปรายงานผลการดำเนินการ โดยมี**ความยาวไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ A4** ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 และอยู่ในรูปแบบ .doc หรือ .docx เท่านั้น โดยครอบคลุมประเด็นการประเมิน 4 ส่วน ประกอบด้วยคำถาม จำนวน 10 ข้อ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary) (ความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A4)
ปรับรูปแปลงนาพัฒนาที่ดินสร้างทางเลือกชีวิตตามวิถีเกษตรพอเพียงลุ่มน้ำปากพนัง

เป้าหมายของการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังที่สอดคล้องกับพันธกิจของกรมพัฒนาที่ดิน คือ การพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรมีการอยู่ดีกินดี มีการรักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถคงอยู่และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน การดำเนินงานพัฒนาในพื้นที่ของกรมพัฒนาที่ดิน เป็นไปในลักษณะบูรณาการ ภายใต้การประสานความร่วมมือของ สนง.กปร.และหน่วยงานระดับจังหวัด ผ่านการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และภาคีเครือข่าย ทำให้การพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังที่มีพื้นที่ประมาณ 2 ล้านไร่เศษ เป็นมาโดยลำดับ ผ่านปฐมบทจากการสร้างประตูกันน้ำเค็มในปี 2539 ลักษณะภูมิประเทศของลุ่มน้ำปากพนังมีความหลากหลาย ตั้งแต่ฝั่งตะวันตกที่เป็นพื้นที่ภูเขาสูงเป็นเขตป่าไม้ และต้นน้ำลำธาร ถัดลงมาเป็นพื้นที่ลาดเชิงเขาเกษตรกรใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกยางพารา และปาล์มน้ำมัน ช่วงตอนกลางเป็นที่ลุ่มระหว่างสันทราย และส่วนสุดท้ายเป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงติดชายฝั่งทะเลทางทิศตะวันออก แนวทางการพัฒนาตามพันธกิจของกรมพัฒนาที่ดิน เป็นไปตามหลักแนวทางพระราชดำริ ความว่า หน่วยงานของรัฐต้องมีหน้าที่จัดทำโครงสร้างพื้นฐานในลักษณะบริการหรือ สาธิต ให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์หรือต่อยอดในการผลิต เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำในระดับไร่นา การปรับโครงสร้าง(ยกร่อง) เพื่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นต้น กรมพัฒนาที่ดินได้กำหนดเขตในการพัฒนา ประกอบด้วย การอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธารในพื้นที่ภูเขาสูงผ่านการรับรู้และมีส่วนร่วม ปลูกจิตสำนึกในการรักษาต้นน้ำลำธาร ในพื้นที่ลาดเชิงเขากำหนดมาตรการทางพืช ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในทางปฏิบัติ เช่น การปลูกพืชคลุมดิน เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ การพัฒนาในพื้นที่ตอนกลางซึ่งเป็นที่ลุ่มระหว่างสันทราย ทรัพยากรดินเป็นดินเปรี้ยว (acid sulfate soil) ในการสาธิตปรับสภาพดินโดยใช้หินปูนบด การแกล้งดินเพื่อการเพิ่มผลผลิตข้าว การปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 3 (ยกร่อง) ปลูกปาล์มน้ำมัน และสาธิตการใช้วัสดุปูนสะเทินความเป็นกรด เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่งผลให้เกิดการการใช้ประโยชน์ที่ดินเกิดประสิทธิผล เกษตรกรได้ผลตอบแทนสูงขึ้น ในพื้นที่ตอนล่างที่เหมาะกับการเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ มีการพัฒนาปรับรูปแปลงนาให้คันนาสูงขึ้น ได้รับผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น ในส่วนพื้นที่ราบชายฝั่งด้านตะวันออก แนวทะเลก็มีการปรับรูปแปลงนา (ยกร่อง) ในการทำไร่นาสวนผสม การพัฒนาสวนส้มโอทับทิมสยามในพื้นที่บ้านแสงวิมาน ต่อมาส้มโอทับทิมสยามเป็นที่ต้องการ เกษตรกรมีการขยายพื้นที่ มีการพัฒนาหาแนวทางการต่อยอดการจัดการสวนให้เหมาะสม ลดต้นทุนการผลิตจาการใช้ปุ๋ยคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน ลดการใช้สารเคมี เพื่อรักษาสภาพดิน และระบบนิเวศ ส่งผลให้เกิดต้นแบบการบริหารจัดการตามพันธกิจ และการจัดการดินที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของกรมพัฒนาที่ดินในการขับเคลื่อนงานพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่บางส่วนของจังหวัดพัทลุง และสงขลา ประกอบด้วย การปรับแผนงานให้มีความเหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน กำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาพื้นที่การปลูกข้าว การปรับรูปแปลงนาเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน การพัฒนาโซนไม้ผล GI เป็นต้น ซึ่งต้องมี best practice และ ต้นแบบ (model) ในการพัฒนาที่ชัดเจน

มิติที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหา

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (ปัญหามีขอบเขตหรือผลกระทบในระดับใด เช่น ระดับพื้นที่ หน่วยงาน ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ เป็นต้น โปรดอธิบายข้อมูลประกอบ รวมทั้งระบุประชาชนหรือผู้รับบริการที่ได้รับผลกระทบเป็นใคร จำนวนเท่าใด) รวมถึงแสดงและอธิบายถึงขั้นตอน/กระบวนการเดิมก่อนมีการพัฒนาว่าเป็นอย่างไร

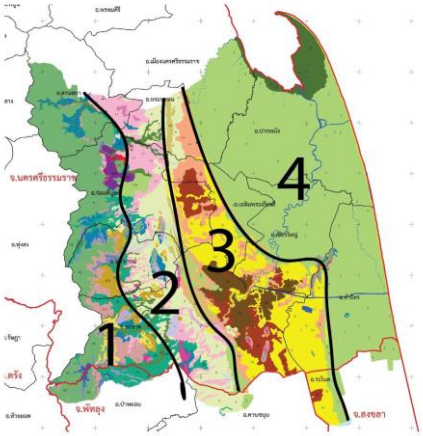

ปัจจุบันเนื่องจากเวลาผ่านไป “ลุ่มน้ำปากพนัง” ที่เคยอุดมสมบูรณ์กลับมีปัญหาหลายประการ เกิดขึ้น ด้วยสาเหตุจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น แต่ป่าไม้ ต้นน้ำลำธารที่ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว (โซน 1) ทำให้ปริมาณน้ำจืดที่ดินดูดซับไว้ได้ลดลง ส่งผลให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำปากพนังในช่วงฤดูแล้งลดปริมาณลงมาก ประกอบกับลักษณะของแม่น้ำปากพนังมีระดับท้องน้ำอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเลและมีความลาดชันน้อย เมื่อน้ำจืดทางด้านต้นน้ำมีปริมาณน้อยทำให้น้ำเค็มสามารถรุกล้ำเข้าไปในแม่น้ำปากพนัง และลำน้ำสาขาเป็นระยะทางเกือบ 100 กิโลเมตร ในพื้นที่ลาดเชิงเขา(โซน 2) เกษตรกรใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกยางพารา และปาล์มน้ำมัน เกษตรกรขาดการจัดการดินที่เหมาะสมไม่มีการอนุรักษ์ดินในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน ดินเสื่อมและความอุดมสมบูรณ์ลดลง ถัดจากพื้นที่ลาดเชิงเขาเข้าสู่ตอนกลางของพื้นที่ลุ่มน้ำ เป็นพื้นที่ลุ่มระหว่างสันทราย (โซน 3) ซึ่งเกษตรกรใช้ประโยชนที่ดินในการปลูกข้าว แต่ได้ผลผลิตต่ำเนื่องจากประสบปัญหาดินเปรี้ยว และส่วนสุดท้ายเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงชายฝั่งทะเล (โซน 4) เกษตรกรยังคงทำนาได้ผลผลิตดี และพื้นที่ปากแม่น้ำซึ่งได้รับอิทธิพลของน้ำทะเล เกษตรกรสามารถปลูกส้มโอทับทิมสยาม GI แต่ก็ยังประสบปัญหาน้ำท่วมขังในฤดูมรสุมเนื่องจากน้ำทะเลหนุนสูง ทำให้ต้นส้มโอเสื่อมโทรม ผลผลิตลดลงเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้พื้นที่ตอนใต้ของลุ่มน้ำปากพนังยังมีพรุควนเคร็ง ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มขนาดใหญ่ประมาณ 200,000 ไร่ มีน้ำท่วมขังตลอดปีโดยเฉพาะในฤดูฝน มีสารไพไรท์อยู่ ในชั้นดิน ทำให้ดินมีสภาพเป็นกรดและปัญหาน้ำเปรี้ยว ราษฎรไม่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรได้ รวมทั้งน้ำเน่าเสียจากการทำนากุ้งได้ไหลลงในลำน้ำต่างๆ จนไม่สามารถนำไปใช้เพื่อการเพาะปลูกได้ กลายเป็นปัญหาที่ขัดแย้งระหว่างชาวนาข้าวและชาวนากุ้งอีกด้วย ปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในช่วงฤดูฝน เนื่องจากมีปริมาณฝนตกมากและพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นพื้นที่ลุ่มราบแบนมีความลาดชันน้อย ประกอบกับภาวะอุทกภัยมักจะเกิดในช่วงน้ำทะเลหนุนสูง ทำให้ระบายน้ำออกสู่ทะเลได้ยาก สภาพน้ำท่วมจึงทำความเสียหายให้แก่พื้นที่เพาะปลูก และพื้นที่ชุมชนเมืองเป็นบริเวณกว้าง น้ำจืดขาดแคลน-น้ำเค็ม-น้ำเปรี้ยว และน้ำเสีย จึงเป็นปัญหาที่ชาวลุ่มน้ำปากพนังต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งโดยภาพรวมแล้วเป็นปัญหาจากภัยธรรมชาติ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาจากการจัดการทรัพยากรดินน้ำและอื่นๆ อย่างไม่เหมาะสม ส่งผลให้เป็นสาเหตุให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนาได้รับความเสียหาย ผลผลิตตกต่ำ ราษฎรมีฐานะยากจน ปัญหาเหล่านี้ จำเป็นอย่างยิ่งต้องรีบดำเนินการแก้ไขและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ตามแนวพระราชดำริ จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ให้กลับคืนสู่ลุ่มน้ำปากพนัง ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมาได้

มิติที่ 2 แนวทางการแก้ไขปัญหาและการนำไปปฏิบัติ

2. อธิบายเกี่ยวกับผลงาน แนวคิดการพัฒนาและการนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา

พื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีพื้นที่ครอบคลุม 2,243,764 ไร่ ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช รวม 10 อำเภอ รวมถึงพื้นที่บางส่วนของอำเภอป่าพะยอม อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง และบางส่วนของอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา จากการเปลี่ยนแปลงตามสภาพธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่งผลให้พื้นที่ในเขตลุ่มน้ำปากพนังมีสภาพและสภาวะแวดล้อมแตกต่างไปจากเดิม ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการด้วยกัน คือ 1) ปัญหาน้ำท่วม ช่วงฤดูฝนของทุกปี กลุ่มประชาชนและเกษตรกรตอนกลางและตอนล่างของพื้นที่ได้รับผลกระทบคิดเป็น 62.20 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่ลุ่มน้ำ (ตุลาคม - ธันวาคม) และช่วงน้ำทะเลหนุนสูง เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบท้องกระทะ มีระดับใกล้เคียงกับระดับน้ำทะเล การระบายน้ำออกมีน้อย และมีสิ่งก่อสร้างกีดขวาง ทางน้ำเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้การระบายน้ำเป็นไปได้ช้า 2) ปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง กลุ่มประชาชนและเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบคิดเป็น 86.60 เปอร์เซ็นต์เนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำ เก็บน้ำต้นทุนอย่างพอเพียง ประกอบกับความต้องการน้ำจืดมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำจืดทวีความรุนแรงขึ้นโดยลำดับ 3) ปัญหาน้ำเค็มรุกตัว มีผลกระทบกับกลุ่มประชาชนและเกษตรกร พื้นที่ชายฝั่งและบริเวณปากแม่น้ำ จากการแพร่กระจายในพื้นที่เป็นบริเวณกว้างขึ้นลึกเข้าไปในแม่น้ำปากพนังมากกว่า 100 กิโลเมตร ในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากท้องแม่น้ำมีความลาดชันน้อยมาก ขาดแคลนน้ำจืดที่จะใช้ผลักดันน้ำทะเลน้อยลงทุกปี จากการใช้น้ำบริเวณพื้นที่ต้นน้ำเพิ่มขึ้น ทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองในพื้นที่มีความเค็มไม่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้นานถึง 9 เดือน/ปี (มกราคม - กันยายน) 4) ปัญหาน้ำเปรี้ยว ตอนกลางของพื้นที่ เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบคิดเป็น 24.10 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่ลุ่มน้ำ มีสภาพลุ่มต่ำน้ำท่วมขังตลอดปีคือ พรุควนเคร็ง พรุคลองฆ้อง สภาพดินเป็นดินพรุ มีสารประกอบไพไรท์ตกตะกอนอยู่ เมื่อระดับน้ำลดลงจนชั้นไพไรท์สัมผัสกับอากาศจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาเคมี ทำให้ดินมีสภาพเป็นกรดและน้ำเปรี้ยว ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในลำน้ำไม่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรกรรมได้ 5) ปัญหาน้ำเสียจากแหล่งชุมชน กลุ่มประชาชและเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ชุมชน และ 6) ปัญหาความไม่เหมาะสมของทรัพยากรดิน ตามธรรมชาติในการทำการเกษตร จากปัญหาดินเปรี้ยวตอนกลางของพื้นที่ลุ่มน้ำ กลุ่มประชาชนและเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบคิดเป็น 24.10 เปอร์เซ็นต์

กรมพัฒนาที่ดิน มีวิสัยทัศน์ คือ “พัฒนาที่ดินให้สมบูรณ์ เพิ่มพูนผลผลิต ในทิศทางการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วม” และมีภารกิจเกี่ยวกับการแก้ปัญหาทรัพยากรดิน ส่งผลให้ดินมีศักยภาพการผลิตพืชสูงขึ้น ส่งเสริมหรือสร้างโอกาสเกษตรกรใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมกับสมรรถนะของดิน กรมพัฒนาที่ดินให้ความสำคัญกับการเปิดระบบราชการและทำงานแบบมีส่วนร่วมในระดับความร่วมมือ (Collaborative) รวมทั้งวางโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมให้เกษตรกรมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วม ผ่านการร่วมรับทราบข้อมูลข่าวสาร ดำเนินงานต่างๆ ข้อมูลองค์ความรู้ ร่วมประชุมประชาวิจารณ์ เกษตรกรคัดเลือกพื้นที่ดำเนินกิจกรรมกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาที่ดิน เกิดการพัฒนาในด้านอาชีพ และรายได้เกิดความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเอง ต่อยอดการผลิต สนับสนุนงบประมาณในเชิงสาธิต เนื่องจากปัญหามีความเกี่ยวโยงและมีผลกระทบกับประชาชนในหลายภาคส่วนทั้งในด้านการพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่รวมถึงการบริหารจัดการทรพยากรในพื้นที่เป็นบริเวณกว้างทั้งลุ่มน้ำส่งผลให้มีหน่วยงานของรัฐจำนวนมากร่วมบูรณาการในการแก้ปัญหาร่วมกัน ผ่านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคีเครือข่าย กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกรตัวแทนจิตอาสา และเกษตรกร

กรมพัฒนาที่ดิน มอบหมายให้สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 11 และ12 รับผิดชอบในการบูรณาการการทำงานร่วมกับ สนง.กปร.และหน่วยงานในพื้นที่ รวมทั้งสร้างเครือข่ายหมอดินอาสาและกลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็งเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ดินและการถ่ายทอดเทคโนโลยี และเพื่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงาน

แบบมีส่วนร่วม กรมพัฒนาที่ดิน ได้พัฒนาศักยภาพ เจ้าหน้าที่/บุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม มีการประชุมวางแผนร่วมกันในระดับคณะทำงาน และกำหนดความรับผิดชอบในลักษณะเป็นทีมงาน ให้เป็นไปตามแผนงานและเป้าหมาย งบประมาณที่ได้รับในแต่ละปีสามารถแก้ไขปัญหา ตามพันธกิจในพื้นที่ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ โดยกำหนด ค่านิยม ในการทำงานให้บุคลากรในองค์กรมีการบูรณาการร่วมกันทำงานทุกภาคส่วน และยุทธศาสตร์กรมพัฒนาที่ดิน ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างและพัฒนาความเข้มแข็ง ให้กับหมอดินอาสา เกษตรกร และภาคีเครือข่าย และยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม และผู้บริหารสื่อสารถึงบุคลากรผ่าน ช่องทาง 1) การมอบนโยบายในที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการ ที่จัดเป็นประจำทุกเดือน 2) การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม 3) คำสั่ง 4) สื่อโทรทัศน์ และ 5) สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น คู่มือ/ยุทธศาสตร์

จากการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน โดยเฉพาะภาคการเกษตร ซึ่งได้รับผลกระทบจากสภาพปัญหา และส่งผลกระทบเชิงลบให้การประกอบอาชีพ ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหนึ่งในหลายหน่วยงานที่ร่วมบูรณาการ เพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง มาโดยลำดับ โครงการที่เกษตรกรได้รับประโยชน์ภายใต้การพัฒนาที่ดิน ผ่านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน จากการประชาสัมพันธ์ รับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเสนอแนะ การตัดสินใจ และนำไปสู่การผลิต จนก่อให้เกิดรายได้ บรรลุเป้าหมายแห่งการพัฒนาอาชีพ คือ โครงการ ปรับรูปแปลงนาพัฒนาที่ดินสร้างทางเลือกชีวิตตามวิถีเกษตรพอเพียงลุ่มน้ำปากพนัง ที่กรมพัฒนาที่ดิน ใช้แนวทางการพัฒนาโดยดำเนินงานตามแนวทางพระราชดำริ ภายใต้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรดินให้สามารถเพิ่มผลผลิตภาคเกษตรกรรมและการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืนโดยเน้นการปรับรุงโครงสร้างพื้นฐาน การอนุรักษ์ดินและน้ำ และการปรับปรุงบำรุงดิน 2) เพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกร และชุมชนแบบมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาแก้ไขปัญหาทรัพยากรดิน และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. อธิบายขั้นตอน/กระบวนการให้บริการหลังปรับปรุง/พัฒนา และระบุว่ามีความแตกต่างจากก่อนการพัฒนาอย่างไร (ข้อ 1) หากมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ ให้ระบุว่านำเทคโนโลยีมาใช้กับผลงานอย่างไร

แนวทางการพัฒนาเป็นไปตามแนวทางพระราชดำริ รัฐต้องสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน ผ่านการมีส่วนร่วมของเกษตรกร เกษตรกรสามารถต่อยอดการผลิตได้อย่างยั่งยืน การดำเนินงานเริ่มจากความต้องการของเกษตรกร ได้รับข้อมูลข่าวสาร และข้อมูลทางด้านวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐ เกษตรกรได้รวมตัวปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ นำเสนอโครงการขอความช่วยเหลือจากระดับตำบลผ่านศูนย์อำนวยการและประสานการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็นผู้ประสานงานตามแนวทางพระราชดำริลุ่มน้ำปากพนัง **กลุ่มแรก** คือ กลุ่มเกษตรกรทำนาในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด ซึ่งประสบปัญหาผลผลิตและราคาข้าวเปลือกตกต่ำ บางบริเวณปล่อยให้เป็นที่รกร้าง หน่วยงานพัฒนาที่ดิน ใช้แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยการปรับรูปแปลงนาเปลี่ยนพื้นที่โดยยกร่องเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินการและต่อยอดในการผลิตปาล์มน้ำมัน ดำเนินการในพื้นที่ ตำบลแหลม ตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร ตำบลเขาพระบาท ตำบลการะเกด ตำลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ ตำบลเคร็ง ตำบลขอนหาด อำเภอชะวด ตำบลควนพัง อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 36,536 ไร่ ให้กับเกษตรกรจำนวน 2,435 ราย **กลุ่มที่สอง** เป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ประสบปัญหาน้ำท่วมขังซ้ำซากและในบางฤดูก็ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเนื่องจากไม่มีที่กักเก็บน้ำ โดยพื้นที่ที่ดำเนินการกระจายตัวในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ในอำเภอปากพนัง อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอชะอวด อำเภอร่อนพิบูลย์ อำเภอจุฬาภรณ์ อำเภอหัวไทร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอเมือง อำเภอพระพรหม เกษตรกรมีส่วนร่วมในการ 1) การปรับรูปแปลงนาลักษณะที่1 (โดยการยกคันนาใหม่) ทำการปรับรูปแปลงนาไปจำนวน 42,558 ไร่

เกษตรกรจำนวน 2,127 ราย 2) การปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 2 (การขุดคูยกร่องรอบนา) เพื่อปลูกพืชผัก ไม้ผลบนคันและยังปลูกข้าวในนา ทำการปรับรูปแปลงนาไปจำนวน 5,931 ไร่ เกษตรกรจำนวน 493 ราย และ3) การปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 3 (ยกร่องทั้งแปลงเพื่อปลูกไม้ผล พืชผัก ทำเกษตรผสมผสาน) ทำการปรับรูปแปลงนาไปจำนวน 5,150 ไร่ เกษตรกรจำนวน 1,030 ราย ในการทำนาเกษตรกรดำเนินการปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้ปุ๋ยพืชสดในนาข้าวจำนวน 14,596 ไร่ ส่งเสริมให้ทำนาอินทรีย์ ผลิตข้าวปลอดสารพิษเพิ่มขึ้น **กลุ่มที่สาม** เป็นกลุ่มเกษตรกรบริเวณปากแม่น้ำได้รับอิทธิพลของน้ำทะเล เดิมเกษตรกรปลูกข้าวแต่เนื่องจากความเค็มของน้ำทะเล ทำให้ข้าวได้ผลผลิตต่ำมาก เกษตรกรมีส่วนร่วมกับหน่วยงานพัฒนาที่ดินในการ การปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 3 ยกร่องทั้งแปลงเพื่อปลูกส้มโอทับทิมสยาม เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 90 ราย พื้นที่ดำเนินการประมาณ 300 ไร่ ความร่วมมือของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอทับทิมสยาม ในพื้นที่ปากแม่น้ำซึ่งได้รับอิทธิพลของน้ำทะเลส่งผลให้ส้มโอทับทิมสยามมีรสชาติหวานหอมและเนื้อกุ้งเป็นสีแดงทับทิมสวยงาม

ต้นแบบการพัฒนา ปรับรูปแปลงนา พัฒนาที่ดิน สร้างทางเลือกชีวิต ตามวิถีเกษตรพอเพียง ลุ่มน้ำปากพนัง

ภาพการปรับโครงสร้างพื้นที่ฟื้นฟูระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมเพื่อปลูกส้มโอทับทิมสยาม GI และมะพร้าว

หลังการพัฒนาเกษตรกรในกลุ่มที่ปลูกข้าวสามารถมีคันนาสูงขึ้น และร่องน้ำลึกขึ้น (ปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 1 และ 2) สามารถเก็บน้ำและความชื้นได้มากขึ้น ผลผลิตข้าวสูงขึ้น ถ้าดินเป็นดินเปรี้ยว (acid sulfate soil) เพิ่มเทคโนโลยีการจัดการดินโดยใส่หินปูนฝุ่น (สะเทิน) และปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน บนคันนาสามารถปลูกพืชสวนครัวและร่องน้ำสามารถเลี้ยงปลาได้ ส่วนในพื้นที่ที่ประสบปัญหาน้ำท่วมขังสามารถพัฒนาโดยการยกร่อง(ปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 3) เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกปาล์มน้ำมัน ส้มโอ มะพร้าวต้นเตี้ย ถ้าดินเป็นดินเปรี้ยว (acid sulfate soil) เพิ่มเทคโนโลยีการจัดการดินโดยใส่ปูนโดโลไมต์ (สะเทิน) และปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน

กรมพัฒนาที่ดินสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เผยแพร่ความสำเร็จผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่หน่วยงาน สถาบันการศึกษา กลุ่มเกษตรกรในที่ต่าง ๆ จัดทำโปสเตอร์เผยแพร่ผลงานของหมอดินอาสา และการพัฒนาที่ดินร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ได้ร่วมมือกับศูนย์อำนวยการและประสานการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังฯ ให้คำปรึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการสวนส้มโอแก่เกษตรกร จัดกิจกรรมโครงการการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดดินผ่านศูนย์ฯ เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งความรู้ทางด้านดินผ่าน Mobile Application LDD Soil Guide เป็นแอปพลิเคชัน ที่กรมพัฒนาที่ดินพัฒนาขึ้น ให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลดิน ข้อมูลการจัดการดิน การใช้ปุ๋ย การเพาะปลูกพืช สามารถระบุตำแหน่งปัจจุบัน หรือตำแหน่งที่ต้องการผ่านการเชื่อมต่อระบบอ้างอิงตำแหน่งบนพื้นผิวโลก (GPS) โดยระบบแสดงข้อมูลกลุ่มชุดดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน ความเหมาะสมในการปลูกพืช การจัดการดินและปุ๋ย และแผนที่ทรัพยากรดิน ให้ผู้ใช้งานทราบเกี่ยวกับข้อมูลดิน คุณสมบัติดิน ข้อจำกัด และความเหมาะสมของดิน โดยมีคำแนะนำแนวทางการจัดการดิน รวมถึงคำแนะนำการใช้ปุ๋ยกับพื้นที่นั้น ๆ ให้เหมาะสมกับชนิดพืชและข้อจำกัดต่าง ๆ เกษตรกรสามารถสืบค้นได้ด้วยตนเองผ่านอุปกรณ์สมาร์ทดีไวซ์ (Smart Device) ได้ทุกที่ทุกเวลา เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนก่อนการเพาะปลูก

4. มีกลุ่มหรือภาคส่วนใดเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผลงาน ขั้นตอนใดบ้าง อย่างไร

การดำเนินโครงการ **ปรับรูปแปลงนาพัฒนาที่ดินสร้างทางเลือกชีวิตตามวิถีเกษตรพอเพียงลุ่มน้ำปากพนัง** ภายใต้การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ประกอบไปด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง คือกลุ่มเกษตรกร ผู้ปลูกข้าว ปลูกปาล์มน้ำมัน และไม้ผล GI ส้มโอทับทิมสยาม ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เป็นผลกระทบทางบวก ตามวัตถุประสงค์ของโครงการในการปรับปรุงดินเปรี้ยวจัดในพื้นที่ปลูกข้าว เกษตรกรไถปรับพื้นที่พร้อมใส่วัสดุปูน (หินปูนบด) เพื่อให้น้ำชะล้างปูนออกมาอย่างช้าๆ สะเทินลดความเป็นกรดของดิน ข้าวสามารถดูดกินธาตุอาหารในดินได้ (ค่า pH เป็นกลาง) เกษตรกรใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน หมายความว่าดินมีธาตุอาหารได้อยู่แล้วเกษตรกรก็ไม่ควรใส่ธาตุนั้นเพิ่มเติม ทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้ กลุ่มเกษตรกรที่เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นการปลูกปาล์มน้ำมัน หรือ ไม้ผลยืนต้น กรมพัฒนาที่ดินมีแบบโครงสร้างที่เรียกว่าปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 3 เกษตรกรต้องศึกษาและทำความเข้าใจการปลูกและผลิต ปาล์มน้ำมัน และไม้ผล จากกรมพัฒนาที่ดินและหน่วยงานบูรณาการในพื้นที่

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอง คือ กรมพัฒนาที่ดิน โดยสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 11 และ สถานีพัฒนาที่ดินนครศรีธรรมราช เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการสร้างการมีส่วนร่วมในการแนะนำส่งเสริมการใช้หินปูนบดเพื่อปรับปรุงดินเปรี้ยวในกลุ่มเกษตรกรที่ต้องการปลูกข้าว จัดสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (ปรับรูปแปลงนาและระบบระบายน้ำ) ปัจจัยการผลิตในการปลูกปาล์มน้ำมันและไม้ผล เป็นหน่วยงานผู้ร่วมดำเนินการของจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ได้แก่ หน่วยงานระดับที่ร่วมบูรณาการของจังหวัดนครศรีธรรมราช

กลไกหลัก (Key Actor) คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปาล์มน้ำมัน และไม้ผล ผู้ส่งเสริมสนับสนุน (Facilitator) ประกอบด้วย สถานีพัฒนาที่ดินนครศรีธรรมราช สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 11 ประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปาล์มน้ำมัน และผู้ปลูกส้มโอทับทิมสยาม รับสมัครเกษตรกรที่มีความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยพิจารณารูปแบบการดำเนินตามแบบของกรมพัฒนาที่ดินโดยสร้างความยืดหยุ่นให้มีทางเลือกในการดำเนินการหลายแบบเพื่อให้

เกษตรกรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สำนักงาน กปร. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานสนับสนุน ส่งเสริม และสนับสนุนโครงการ ร่วมประชาสัมพันธ์โครงการ ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ข้อคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็น และถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) นายอิมรอน แสงวิมานและนายสัญญา แสงวิมาน ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ช่วยขับเคลื่อน การดำเนินงาน เช่น การประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ การขยายผลสู่กลุ่มเครือข่ายเกษตรกร หุ้นส่วนความร่วมมือการทำงาน (Partnership) เกษตรกร หมอดินอาสา

มิติที่ 3 ผลผลิต/ผลลัพธ์ เชิงประจักษ์

5. ผลผลิตและผลลัพธ์ที่สำคัญจากการดำเนินโครงการคืออะไร อธิบายให้ชัดเจนในเชิงสถิติ รวมทั้งแสดงตัวชี้วัดที่วัดความสำเร็จของโครงการ

ผลสำเร็จเชิงปริมาณ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการมากกว่า 6,000 ราย พื้นที่ดำเนินการ 214,377 ไร่ ได้รับการฟื้นฟูโดยการปรับรูปแปลงนา ลักษณะที่ 1 และ2 เป็นการยกคันนาและปรับร่องน้ำให้เหมาะสมในการผลิตข้าว ส่วนการเปลี่ยนแปลงจากการปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม ยกร่องปลูกปาล์มน้ำมัน หรือไม้ผล ผ่านการลงมือปฏิบัติของเกษตรกรในการปรับปรุงบำรุงดิน เกิดผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจ โดยเกษตรกรมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้น เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญที่สุด การใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำนาในพื้นที่ดินเปรี้ยวที่ปรับเปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมัน เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมที่ทำนาได้รายได้สุทธิไร่ละ 3,000 บาทต่อไร่ต่อปี เมื่อปรับเปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด ทำให้มีรายได้สุทธิไร่ละ 18,000 บาทต่อไร่ต่อปี (ปาล์มอายุ 5-10 ปี) ปัจจุบันปาล์มน้ำมันให้ผลผลิตเต็มที่ในพื้นที่ประมาณ 35,800 ไร่ มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมากกว่า 420 ล้านบาทต่อปี ทั้งยังเกิดการจ้างงานให้ประชาชนในพื้นที่อีกต่อหนึ่ง โดยแรงงานมีรายได้เฉลี่ยจากการตัดผลปาล์มน้ำมัน ใส่ปุ๋ย กำจัดวัชพืช เฉลี่ย 550 บาทต่อวัน การทำเกษตรแบบผสมผสานมีรายได้จากการปลูกพืชผัก มากกว่า 25,000 บาทต่อไร่ต่อปี จากการปลูกมะพร้าวมากกว่า 15,000 บาทต่อไร่ต่อปี ส่วนในสภาวะวิกฤตจากน้ำกร่อยทำให้ปลูกข้าวไม่ได้ผล เกษตรกรพบโอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ทำให้เกษตรกรมีผลตอบแทนสุทธิ 130,353.81 บาทต่อไร่ (อายุ 7-8 ปี)

6. ประโยชน์ที่ประชาชน/ผู้รับบริการได้รับจากโครงการ มีอะไรบ้าง

การดำเนินงานของกรมพัฒนาที่ดิน ในการพัฒนาในพื้นที่เป็นพันธกิจของกรมพัฒนาที่ดิน ส่งผลให้เกิดประโยชน์กับกลุ่มเกษตรกรผู้รับบริการและขยายผลในเชิงสาธิต ประกอบด้วย เกษตรกรได้รับองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการดิน สามารถแปลผลวิเคราะห์ดินเบื้องต้น และปรับปรุงบำรุงดินได้ตามค่าวิเคราะห์ดิน อาทิเช่น การแปลผลค่าความเป็นกรดเป็นด่างของดิน เพื่อนำไปสู่การปรับสภาพความเป็นกรดด้วย หินปูนฝุ่น และโดโลไมท์ เกษตรกรได้รับการบริการเชิงสาธิตการปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 1 (ขุดคันดิน) ผลการดำเนินงานตั้งแต่ปีงบประมาณ 2550 - 2563 รวมเนื้อที่ 42,558 ไร่ การปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 2 (ขุดคูรอบแปลงนา) ผลการดำเนินงานตั้งแต่ปีงบประมาณ 2550 - 2563 รวมเนื้อที่ 5,931 ไร่การปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 3 (ขุดคูยกร่อง) ผลการดำเนินงานปีงบประมาณ 2550 – 2563 รวม เนื้อที่ 5,150 ไร่ กิจกรรมปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ดินเปรี้ยวเพื่อปลูกข้าว ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2539 – 2563 รวมเนื้อที่ 109,196 ไร่ กิจกรรมการปรับปรุงพื้นที่ดินเปรี้ยวเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน ผลการดำเนินงานตั้งแต่ปีประมาณปี 2551 - 2563 รวมเนื้อที่ 36,536 ไร่ การปรับปรุงพื้นบ่อกุ้งที่มีสภาพเป็นที่ร้าง/ที่ทิ้งร้าง โดยการฟื้นฟูและจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ (ขุดยกร่อง) เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจดำเนินการปีงบประมาณ 2554 - 2563 รวมเนื้อที่ 250 ไร่ กิจกรรมสาธิต/ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดปรับปรุงบำรุงดิน ผลการดำเนินงานตั้งแต่ปีงบประมาณ 2545 – 2563 รวมเนื้อที่ 59,271 ไร่ ผู้ที่ได้รับบริการเป็นเกษตรกร กลุ่มต่างๆ ประกอบด้วย กลุ่มปลูกข้าวในดินเปรี้ยว กลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์ กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน กลุ่มผู้ปลูกไม้ผล มะพร้าวและส้มโอทับทิมสยาม กลุ่ม

เกษตรกรผู้ผ่านการเลี้ยงกุ้ง เป็นต้น เกษตรกรได้รับองค์ความรู้ในระบบการผลิตต่างๆ และประโยชน์ในการเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ พัฒนาอาชีพด้านเกษตรกรรม ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของลุ่มน้ำปากพนัง

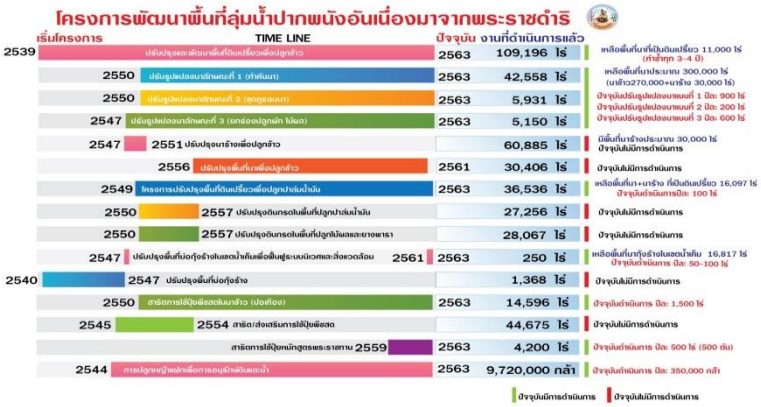

7. มีการประเมินผลที่เป็นทางการจากหน่วยงานภายนอก และจากประสบการณ์ของผู้รับบริการหรือไม่ และผลการประเมินเป็นอย่างไร

การประเมินโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่8 (สศท.8) ประจำปี 2563 ครอบคลุมพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ซึ่งประกอบด้วย10 อำเภอ 73 ตำบล 592 หมู่บ้าน 125,688 ครัวเรือน) โดยประเมินจากกิจกรรมที่ดำเนินการกับเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำฯ โดยตรง พบว่าความรวดเร็วในการให้ความช่วยเหลืออยู่ในระดับพึงพอใจมากร้อยละ 92.17 การได้รับความรู้/คำแนะนำไปใช้อยู่ในระดับพึงพอใจมากร้อยละ 93.37 และพบว่าค่าดัชนีด้านเศรษฐกิจ เท่ากับร้อยละ 90.19 จัดอยู่ในการพัฒนาระดับดีมาก ดัชนีความผาสุกของเกษตรกรเท่ากับร้อยละ 84.53 จัดอยู่ในระดับดี

8. มีการจัดการผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้นอย่างไร

ในการพัฒนา**ปรับรูปแปลงนาพัฒนาที่ดินสร้างทางเลือกชีวิตตามวิถีเกษตรพอเพียงลุ่มน้ำปากพนัง** ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในแต่ละขั้นตอน โดยเฉพาะแนวทางการจัดการดินและน้ำในสภาพดินที่มีข้อจำกัดในการทำการเกษตรที่แตกต่างกัน เช่น ดินเปรี้ยว น้ำเปรี้ยว ดินเค็ม น้ำกร่อย เป็นต้น ซึ่งต้องยอมรับว่า ระดับขีดความสามารถของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการมีระดับการรับรู้ เข้าใจ นำไปปฏิบัติแตกต่างกัน จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างความเข้าใจ
เพื่อนำไปสู่การยอมรับเทคโนโลยีมาปรับใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่

มิติที่ 4 ความยั่งยืนของโครงการ

9. มีการถอดบทเรียนเพื่อนำผลงานไปถ่ายทอดความรู้และประยุกต์ใช้กับหน่วยงาน และวางแผนในการขยายผลโครงการไปยังหน่วยงานหรือพื้นที่อื่น ๆ อย่างไร

กรมพัฒนาที่ดินได้รับนโยบายจากอธิบดี กรมพัฒนาที่ดิน ถ่ายทอดมาสู่การปฏิบัติในพื้นที่ ประกอบด้วย การกำหนด ต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่ตามพันธกิจที่เหมาะสม นำไปสู่แนวทางการจัดการปฏิบัติที่เหมาะสม (best practices) ในการจัดการดินและพัฒนาพื้นที่ตลอดเวลาที่ผ่านมา ประมาณ 25 ปี จากปฐมบท เป็นต้นแบบการจัดการดินผ่านกลุ่มเกษตรกรซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้ปลูกข้าวในดินเปรี้ยว กลุ่มผู้ยกร่องปลูกปาล์มน้ำมัน กลุ่มผลิตข้าว และกลุ่มผู้ยกร่องปลูกไม้ผล (ส้มโอทับทิมสยาม มะพร้าวต้นเตี้ย)

มีการตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเกษตร กลุ่มปลูกข้าวในพื้นที่ดินเปรี้ยวบ้านควนโถ๊ะ ตำบลแหลม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดทำโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการปรับปรุงดินเปรี้ยวตามทฤษฎีแกล้งดิน

โดยมีนายมนูญ ชุมทองโด เป็นผู้นำตัวอย่างในการจัดการดินเปรี้ยวในการปลูกข้าว ซึ่งมีการปรับปรุงดินโดยใช้เทคโนโลยีของกรมพัฒนาที่ดินช่วยให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยการใช้หินปูนฝุ่นโรยกลบลงในดินเปรี้ยวเพื่อปรับค่าความเป็นกรดของดินจากเดิมได้ผลผลิตข้าว 454 กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มเป็น 704 กิโลกรัมต่อไร่ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ได้รับการปรับรูปแปลงนาลักษณะที่ 1,2 เกษตรกรผู้นำคือ นายวิไล แก้วจันทร บ้านปากเหมือง ตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ยกคันนาใหม่ให้มีความสูงและกว้างขึ้นเพื่อให้กักเก็บน้ำมากขึ้น ผลผลิตข้าวดีขึ้น นอกจากนี้ยังทำเป็นโครงการคันนาเงิน คันนาทอง โดยการปลูกพืชอาหารสัตว์(หญ้าเนเปีย) บนคันนาเพื่อใช้เลี้ยงวัว ปลูกพืชผัก และเลี้ยงปลาในร่องสวนเสริมรายได้ กลุ่มผู้ปลูกพืชผักตำบลคลองกระบือ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เกษตรกรผู้เป็นต้นแบบ นายสมศักดิ์ คงเมือง จากเดิมที่ปลูกข้าวพื้นที่ประสบปัญหาน้ำท่วมขังซ้ำซากปรับเปลี่ยนพื้นที่เป็นการทำเกษตรผสมผสาน ปลูกพืชผัก เช่นฟักทอง คะน้า กวางตุ้ง ฟักเขียว รวมถึงมีการปลูกพืชหลักเช่น มะพร้าว ส้มโอทับทิมสยาม และเลี้ยงปลาในร่องน้ำ กลุ่มเกษตรกรผู้ปรับเปลี่ยนพื้นที่ดินเปรี้ยวในการปลูกปาล์มน้ำมัน จากเดิมที่เป็นพื้นที่น้ำท่วมขังดินเปรี้ยวจัด ปลูกข้าวได้เพียง 200 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่เข้าร่วมโครงโดยการยกร่องเพื่อปลูกปาล์มน้ำมันและมีการวิเคราะห์ดินและใช้ปูนตามคำแนะนำของกรมพัฒนาที่ดินในการปรับสภาพดินให้เหมาะสม โดยเกษตรกร นางอังคนา มากแก้ว ตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการจดบัญชีได้ผลผลิตเฉลี่ยถึง 5,500 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี นายประจิณ ทองหวาน ได้ผลผลิตเฉลี่ยถึง 5,400 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ซึ่งเกินค่าเฉลี่ยของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ 2,900 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี โดยโครงการยกร่องเพื่อปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวได้ดำเนินการไปแล้ว 36,536 ไร่ซึ่งให้ผลผลิตเต็มที่แล้วกว่า 35,800 ไร่ ซึ่งเป็นการสร้างอาชีพรวมทั้งจ้างงานเช่นแรงงานในการจัดการสวนการเก็บผลิตผลิตทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ดินเปรี้ยวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การวางแผนในการขยายผลประกอบด้วย 2 กระบวนงานคือ 1) การปรับปรุงกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร และผลตอบแทนเชิงเศรษฐศาสตร์ เพื่อการขยายผล โซนที่ 1 พื้นที่สูงชัน พื้นที่ดำเนินการในขอบเขต 301,455 ไร่ (เป็นพื้นที่ป่าไม้ 129,350 ไร่) แผนงานในการขยายผล สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่สูง ควรอนุรักษ์ไว้เป็นแหล่งต้นน้ำและศึกษาวิจัย การอนุรักษ์ดินและน้ำ โซน 2 ที่ลาดเชิงเขา พื้นที่ดำเนินการในขอบเขต 547,627 ไร่ (เป็นพื้นที่ป่าไม้ 4,160 ไร่) แผนงานในการขยายผล การใช้คันซากทางปาล์มกันดินตามแนวขวางการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก การใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดินสาธิตและส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพยางพาราและปาล์มน้ำมัน โซนที่ 3 ที่ลุ่มระหว่างสันทราย พื้นที่ดินเปรี้ยวและพรุ พื้นที่ดำเนินการในขอบเขต 540,883 ไร่ (เป็นพื้นที่ป่าไม้ 147,162 ไร่) จากแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินปี 2561 ของกรมพัฒนาที่ดิน เหลือพื้นที่ดำเนินการที่เป็นนาข้าวและนาร้างประมาณ 15,000 ไร่ แผนงานในการขยายผล โครงการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ดินเปรี้ยวเพื่อปลูกข้าว ดำเนินการปีละ 100 ไร่ โดยการยกร่องเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน ในพื้นที่ดินเปรี้ยวประมาณ 15,000 ไร่ (ยังไม่ทราบเอกสารการถือครองสิทธิ์ที่ดิน) แผนระหว่างปี 2565-2568 ดำเนินการจำนวนทั้งสิ้น 400 ไร่ โครงการเพิ่มศักยภาพผลผลิตปาล์มน้ำมันโดยใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินร่วมกับการใช้ปูนในพื้นที่ดินเปรี้ยว ดำเนินการปีละ 2,000 ไร่ โดยใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินร่วมกับการใช้ปูน ในพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ในพื้นที่ดินเปรี้ยว แผนระหว่างปี 2565-2568 ดำเนินการจำนวนทั้งสิ้น 8,000 ไร่ โซนที่ 4 ที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงและพื้นที่ชายฝั่ง พื้นที่ดำเนินการในขอบเขต 853,807 ไร่ (เป็นพื้นที่ป่าไม้ 60,661 ไร่) พื้นที่ดำเนินการที่เป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง (นาข้าว นาร้าง) 256,025

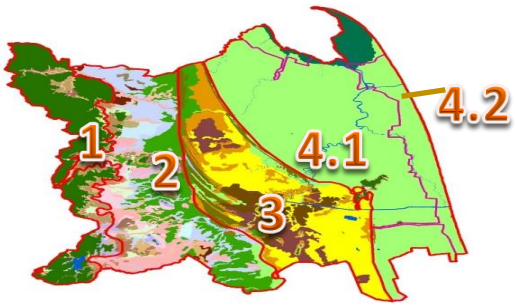

ไร่ แผนงานในการขยายผล โซนที่ 4.1 พื้นที่ราบน้ำท่วมถึงเขตน้ำจืด โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มต่ำเพื่อการปลูกส้มโอทับทิมสยาม GI ลุ่มน้ำปากพนังดำเนินการปีละ 100 ไร่ โดยการยกร่องเพื่อปลูกส้มโอทับทิมสยาม แผนระหว่างปี 2565-2568 ดำเนินการจำนวนทั้งสิ้น 400 ไร่ โครงการพัฒนาโครงสร้างระบบเก็บกักน้ำในนาข้าว ดำเนินการปีละ 700 ไร่ โดยการยกคันนาใหม่ (แบบ 1) แผนระหว่างปี 2565-2568 ดำเนินการจำนวนทั้งสิ้น 2,800 ไร่ โครงการปรุงพื้นที่รอบนาข้าวเพื่อเพิ่มทางเลือกผลผลิตทางเกษตร ดำเนินการปีละ 200 ไร่ โดยการยกคันนาใหม่ (แบบ 2) แผนระหว่างปี 2565-2568 ดำเนินการจำนวนทั้งสิ้น 800 ไร่ โครงการพัฒนาโครงสร้างระบบเกษตรผสมผสานในพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ดำเนินการปีละ 500 ไร่ โดยการยกร่องเพื่อการทำเกษตรผสมผสาน (แบบ 3) แผนระหว่างปี 2565-2568 ดำเนินการจำนวนทั้งสิ้น 2,000 ไร่

การวางแผนในการขยายผลในกระบวนงานที่ 2 คือ ต้นแบบการดำเนินการดังกล่าวมีการขยายพื้นที่และจำนวนเกษตรกรที่ร่วมโครงการ พื้นที่ทั้งหมดกลายเป็นจุดเรียนรู้ ให้กับกลุ่มเกษตรกรและผู้สนใจมาศึกษาดูงาน โดยส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรวางระบบการปรับรูปแปลงนาให้เหมาะสม การปลูกพืช โดยกำหนดชนิดพืช ช่วงเวลาการเพาะปลูก และเก็บเกี่ยวผลผลิต อย่างถูกต้อง และเหมาะสมตามความต้องการของตลาด ส่งเสริม/สนับสนุนและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มสมาชิกเกษตรกรผู้ร่วมโครงการด้านการผลิตพืชอาหารปลอดภัย เพื่อก้าวไปสู่การผลิตพืชอินทรีย์ จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในพื้นที่ต้นแบบฯ และพื้นที่อื่นๆ จัดทำเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน “ต้นแบบการพัฒนาการปรับรูปแปลงนาพัฒนาที่ดินสร้างทางเลือกชีวิตตามวิถีเกษตรพอเพียง” และแนวทางการจัดการปฏิบัติที่เหมาะสม (best practices) จองกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว กลุ่มเกษตรกรยกร่องปลูกปาล์มน้ำมัน และไม้ผล เพื่อขยายผลไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ลุ่มน้ำอื่นๆ ต่อไป

10. โปรดระบุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับผลงาน อธิบายการดำเนินงานที่สนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

เป้าหมายของการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังที่สอดคล้องกับพันธกิจของกรมพัฒนาที่ดิน คือ การพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรมีการอยู่ดีกินดี มีการรักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถคงอยู่และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายเป็นไปในลักษณะบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ปะกอบด้วยเป้าหมายที่ 1 ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ การลดปัญหาความยากจน ต้องมีการสร้างรายได้จากการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาส่งผลให้เกษตรกรใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ให้สูงขึ้น ลดต้นทุนด้านการจัดการ หรือเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ในการผลิตพืชที่ก่อให้เกิดรายได้สูงขึ้น ส่งผลให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน พันธกิจของกรมพัฒนาที่ดินยังเน้นหนักในด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาความมีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรของโลกในการบริโภคและการผลิตในเป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลิตภาพ และการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน

.....